Euzkadi

AZALPENAK

Amaikatxu eragozpen eta larritasuna igaro ostian, gaur batuko dira batzar nagusijan Euzkdi'ko udalak. Lizarra (Estella) batzen dira, katoliku izena darabillen kazike batzuk eztabelako gura ixan Iruña'n batzar ori egitia.

Fueruben aldezko mitiña egin biar ei dabe gaur Iruña'n. Bai zer orteztuko dabe aldi onetan mitin bategaz. Ezta gaurko eguna itz egitikua, gauzo erreza da itz egitia yentian artian eta deduzko txaluak irepazteko bere. Beti ixan dira Naparrua'ko jaimetarrak eta karlatarrak olako barritsukerijetan ibiltekuak. Sakonkiro eldoztuten badogu, zer irepazten da orain mitin bategaz? Eze er bere ez, egun bateko otsa dalako ori. Udalea batzarrean ostera Euzkadi'ren gaizkatasuna erabaki talortu daiteke.

Baña ezkertarrak lurperatu ezin ixen daben batzarra, katoliku ixean daroyen batzuk zoztertu dabela, jakitian zelako poza ixango daben jauntxu madarikatu orreik. Udalak zutunik dagon, errijak eztauko beste usterik, eta gizaldijetan egin eztana euzkuak egiteko dagozan orduban, orra katolikubak zelako prisak daukezan batzar bat egiteko.

Euzko Araudi ori ontzat artu ezkero, eztago zetan ateskundeetara juan, danak gura dabenaren billa juateko eztago aurkakorik eta. Baña badakije Iruña'n batzar ori egiteko asmuan dagozanak, eurak eztirala ezer olako gauzetan eragozpenak ipiñita gauzarik andijenak lurpera jaurti barik.

Geruago agertuko dira egunotako zikikerijak, lotzabakokerijak etzudalak zelako asmo ederrakaz juan diran mitin orren asmailliakana. Ezerk eztau balio ixan, eurekin, euzko aberrijari barik euren girin txarrari dagozalako.

Oraingo udestijaidazten dan egunian, oso lotzagorri geratuko dira jaun orreik.

Ondo astertu ezkero udalen batzarrak eta katolikubenak dauken aldakuntza, ezin ukatu ixango dogu udalenak daukon garrantzija.

Ganera ezta ixan eragozpen ori euzkotarrena bakarrik, Españia'ko Accion Nacional deritxon alderdija ibilli da or guztija edenduten.

Gotzain jaunak eskatu eutsen atzeratu egijela batzar ori; baña alperrik. Eztagoz orretrako. Egun oneitan ibilli ej yatzu emetik jaime ed oolako bat eta areri euran maitasuna agertu gura dautse. Karanbo, katolikubak ixan eta fuerutzaliak eta euran atzetik iñor parako ete da ba. Ez zekulan bere.

Udalak laguntza gura dabe, eta eragozpen ori bidian aurkitu daben ezkero, guztijok biartubak gagoz eurai laguntzeko. Lizarran orok ixan biar dabe, geure zaletasun bixijagaz lagundu ta indartu daiguzan. Euzko lege gaya andik ontzat arturik badakargu, egunik andijena ixango yaku. Axe benetan danentzako ixango da poza. Bijotzak gora ba eta Estella'n agertu daigun gure artian eztaguala ikuz eziñik eta gorrotorik.

Gora udalak eta gora euzkuak. Gaurko eguna andijena ixango da geure edestijan. Lizarrak eukiko dau aintzarik gurena.

LAUAXETA.

ERIJETATIK

ABADINO'TIK

Gaztelupek gaur garrantzi andiko gauza bat yakin gura dau izparringian iminteko. "Botoa" datorron auteskundietan nori emon biar jakon. Buruausterik naikoa daukot neugan. Madrile'n lege barriak egin biar dirala; Euzkadire'ko Euzko-Araudi (Estatutoa) be bai; monjak, fraileak bertan gelditu ez, edo bai; ikastoletan kistar ikasbidea irakatsi edo, er be bai. Nire "Botoa" dala, edo, ez dala, kalte edo mesede andiak egin neginkez. Zurenbiderik onena, neure barruan esan neban, parrokoari itandutea izango da. Zurtasunik neika erakutsi dausku bere egiteetan bere esanera eleiztar gustiok itzulteko. Parrokoagana yoan ta arratsaldion ezanaz, izan neutson. Ni, yauna, Gaztelupe izanaz Euzkadi'n idazten dodana naiz. Irketa aurretik, eskabide bat egin biar dautsak. Nire izena, autorkuntza'ko gauza bat lez, ixilik eukiteko. Bada aurten patxadaz ezpadabiz, udaroa igariten eta bertan dagozanok, txibita soñu gogorra erabilteko asmue daukat eta. Ardura barik egon zaite. Ni, berorrek daki, katolikoa naizena ta gure neunke jakin ziur nori "Botoa" emon. Ba, bildur andie daukat, eleizearen areriok, ankaz gora botako dauskuezala eleiza "konvento", "fraile monja", eta kurutzeok, edozeineri "Botoa" emoten badeutsegu. Jauntxu batzuk "Boto" erke etorriko jakuz eta etxeko beyak baxen ondo ezagutzen doguz euren asmu erkin ta zitalak. Geinez kasketalditxubategaz urtetia ixaten da euren zeregiña, baña nire "Botoak" edozeineri emon azkero, koskorrekoak, be fraile monja, kurutze ta eleizeari be, emen leinez eta au gaitik "Botoa" nori emon berorrek esango daust. Gaur, erantzun eustan, parroko yaunak, ezertxu be orretzaz ezin esan neuskiozu, baña astartian etorten bazara, esango dautzuk. Eskerrik asko eta datorren asterarte yauna.

NASKALDIA. — Madril'dik Bonetaren sendia eta Bilbo'tik Bengoetxea'tar Erruke udaroa igariten etorri dira. Ondo etorriak, izan daitezala.

EPAIKARI.—Erriak Bizkarra'tar Patxi atera dau. Zorionak.

ESKABIDE BAT.—Mendiola'ko Azkarraga'tar Txomin eta Irarda'ko Argintzoniz'tar Kepan, berko batzuk eskatu biar dautsiedaz emen ipinteko. Bitartean kokoteari atzegin eta bersook ondo oldoztu, neurtu eta tolostu, emen agartzen dana askok irakurten dabelako.

GAZTELUPE.

SOPELANA'TIK

¿NON BIZI GARA?—Aritute geratu gara erri onetako euzkaldunek (eta eunetik larogeta ama zortzi gara) gauz emengo elixan jazorikuagaz. Luli guztian lez erri onetan bere ospatu dogu Josuren Biotz Maitiaren jaya ta poz-pozik joan gara Beronen opaz egin dan eleixkizunetara ta ara non euzkalerriko biotza dan geure Sopelana'n itzaldi edo sermoia erderaz egin dauskun erbertetik etorririko txonizlari batek, badakigu bere erru eztala txonizlariena, baña errudunak jakin beye oso mindute geratu garela erri onetako euzkaldunak, eta sasoi au ezta elixara doyazanak minduteko erea beraz be, naiko otz ikusten da ostea elixara biotz-biotzez goyazana'k minduten arteko orain, Buakiyo geure asarria ba parroco jaunari ta uste dogu aurerantzian geure biotz mindubak poztuko dabezala. Euskalduneri euzkeraz.

MENDATA

JAUPA BARRIA.—Igaro dan igandian erri onetako txadonan emon eban lenengoz jaupa "mezea" Elorrieta'tar Isidor bertoko semeak.

Lagundu eutsenak onek ziran: bertoko txanburu Irazola'tar Joseba Koldobika jauna Ebangeliokuak izanik Iturbe'tar Isidor "Gernika"kua eta Urutxua'tar Severo bertoko seme, ta lengoaldijan "Ama Estibaliz"ko txadonan lenengoz jaupa emon ebana illaren 31'an.

Jaupa barriko itzaldija egin eban ondo baño obeto Oarrazteta'tar Josebak "Mallabia"ko apaiz jaunak. Abestu zan Perosiren paupa izanik abeslarijek bertoko lau ikasle, "Arratzuko" Ibaibarriaga'tar anai bijek, Izagirre'tar Jon "Ajangiz"kuz, Uriarte'tar Auzio "Ibarurikua" eta danen ganetik abestu ebana bere abots zoliagaz izan zan Gondra'tar Emili "Busturi" tarra.

Isidor jaunaren altarako aitabitxi amabitxiak izan ziran Zenikaoaindia'tar Leander eta Zaspiur'tar Miren.

Jaupa ostian "omen" edo bazkaria izan zan eta irurogeita amar notiñ izan zirau. Bada pozik andijenagaz Elorrieta'tar Isidor jaunaren eskuari mun egiñ geuntson. Egun gomuta garija jaun orentzat eta guretzat be jaupari bat erriko semia egitiaz eta berau izango dalako Jaungoiko eta gizonaren arteko bakiak egingo dituana, zorijonak txanburu jaunari, eta jai au antolatzen ibili diran guztijari. Zorijonak Oarazteta jaunari eta zorijonik ugarijenak jaupari barri Elorrieta'tar Isidor jaunari.

GASTE-BELU.

EGIJA

"EUZKADI" geroago ta ederrago ikusi nai badozu, bijarko itxi barik, gaur arpidedun egin zaitez.

EUZKO-ARAND'JA

Irakurri ixango dozube Euzko-Ikaskuntza'k eralduriko Araudi edo Estatutua. ¿Zer deritxazube?

Egija esateko, eztauku gogorik bete, ezta urrik be.

Iruña'n egingo dan batzarran, Araudi orretako gauza asko ankaz gora botako dirala uste-dogu.

Araudi ori Euzkadi'ren ixakereari dogokijon eran eraldu ba-zan, elitzako atxakirik ixango. Osaña, erlegiruaren "kontrako" belarritxuba agiri dan ta... azur ori beste txakur batentzat.

Aspaldijon ainbat erkaltzale "errepublikanu" españazalegaz itz-egin dogu "Estatutoa"-tzaz, 'a argi ta garbi esan dauskube "eztagozala eurak Euzkelerrija Elexea'ren menbian izteko".

¡Arrayo arrayua! Ederto yagok orixe! Geuk be, geuk euzkotar orokar edo "katolikuok" be, eztogu Euzkelerrija Elexea'ren menbian jarterik gura, alkarregaz, bakotxa bere tokijan, adiskide ixatia baño.

Baña, Elexea'ren arerijuak beroni guda edo "gerra" egin gura-dautsoe, ta orretarako bide egoki-egokija aurkitu dabe, Elexea garko artu-emonak Madrid'eko Gobernua'ren eskubetan ipintiagaz.

Oindiño Euzkelerrija orakar edo "katolikua" da, Jauna'ri eskarrak. Eta Elexea ta geure Aberrija alkarregaz ondo ta adiskide atako litzakez, alkarregaz itz-egin eta itunbenak egiteko eskabidia ixanezkero, Madrid'eko Gobernua'ren ezetako zerikari barik.

Baña, "bloque"-kuak olakorik estabegura. Elexea'ren zorija Euzkadi'n maketoen ekubetan ipiñi gura-dabe, andik joko daun axia bere kalterakua ixango dala dakijelako.

Guk, baña, euzkotarrok olakorik egitea irtia, gauza lotsagarrija ixango litzake.

Eskubide oso-osua daukagu euzkotarrok geure burubaren jaube ixateko arazo guztijetan, eta beraz, erlegiñelatzazkoetan be bai.

España'k ezer "emotiaren" biarrixanik eztaukagu, geure-geuriak diran eskubidiak atzera "bijortutia" baño.

España'k, zuzentasun (justizia)-bidez, Euzkelerrijan beste eskubiderik ezin euki dogike geuk emon gurako-dautsaguzanak baño.

"Erlegiño"-auzijari gogor eutsiten badautsagu, dana galduko dogula uste-dabe askok, eztogula ezer lortuko.

Orixe guk eztakigu. Zuzentasun edo "justizia"-ren billa aspaldijon gabiltz. Ezin dogu, baña, iñon aurkitu. ¿Zegatik? Geure epelkerija-gatik.

Eta ordu larri onetan be epelkeriz agertuten ba-gara, ezer be eztogula lortuko egiz esan degikegu, ez asko, ez gitxi.

Lenengua lenengo, ta bigarrena bigarren.

Eta geure ikurritza (lemea) "Jaungoikua eta Lagi-Zarra) da.

Lenengo Jaungoikua ta gero ganetikuak.

Il onen amalaban Iruña'n batuko dira Euzkadi'ko udal edo Ayuntamentuak geure Araudi edo Estatutua egiteko.

Euzkadi'ren zorija Batzar onek ebatziko dau bere eskubiderik geyenetan.

Geure gixonok euren biarkuna katoliku onak eta abertzale zintzuak legez beteko dabela uste-dogu.

Bestetan, Euzkelerri guztijak gaiztetsi edo "madarikatuko" dabez.

ELORRI.

MAÑARI

ELEIZKIZUNA. — Barikuan Josu'ren Bijotza'ren eguna, andiro ospatu zan. Jaunartziak eta otoitz ederrak egin ziran. ¡Aintza Berari!

JUAN-ETORRI.—Astartian egon zan Urkiola'n Markaida'tar Imanol abade jauna, Plentzia'ko txaunburu-laguna.

—Bilbo'ra juan zan Mañarikua'tar Miren neskatillia.

—Gazteiz'tik etorrita, igandian egon zan emen Orbe'tar Kermeilda, agiñ-osalarija, bere gurasuakaz.

—Bilbao'tik etorri zan egun batzuk igaroten Arana'tar Nekane anderea.

UR-SALTU'KO LANAK. — Ur-saltu barriko biarrak, laster amaitzekotan eidira. Entzun dogunez, datorren asterantza edo, irurogetaka gizon-mutillak lan barik geratuko dira. Ta urringoak diranak, euren errijetarantza laster abijauko dirala edo... Tira ba...

LUGIÑAK.—Eguraldi eder onekaz, baserritarrak lanian zintzo diardue. Arto ta lusagar (patata) jarra ta abar lan asko aurreratu da. Orain, kanpuentzak, eurija biar ei da; legor samar ei-dago ta.

URKIOLA'RA.—Lengo astian eta araingoan, Arratia'ko erri asko tatik, oi diran urteroko arrentzak edo errogatibak egin dira Urkiola'ra. Lagun asko eltzen izan da. Atsegiña zan, ainbeste yente otoiak abertzen mendija ziar ikustia. Sinismen sendoaren egintzak, orrek dira. Bizkarra'tar Bedita bertako kapillau jaunak berbaldi ederrak egiñaz, Andoni deuna'ren onbide ta egintza arrigarrijak azaldu ebazan.

Andoni deuna'ren bederatzi urrena ta gogo-iñarkunak mendi-gallur onetan, barikuan, zazpiretako meza ostian amaitu ziran. Beti lez, Aita Santua'ren onespenaz amaitu ziran. Eta danok, poz pozik etxeratu gintzazan.

MAÑARIKO.

TXORIJAK AZKE

Txorijak egaz gizonak oñez
arraintxuak igerijen,
aske ibilteko egiñak gaitu
jaunak geure aberrijen;
beragandikan asijak gara
baite nai bere amaijen,
ene ustian urik onena
edaten da iturrijen.

Egaztitxuok pozik dabiltzar
igaz ezkero neguak,
beraz batera amaitzen yakez
urte erdiko barauak;
oraintxe dabiz pozik abesten
astindurikan eguak,
txindor da amillotx txepetx de abar
zozo ta birigarruak.

Erroijak bere aske dabitza
mendi goiyenetatik gañez,
naidabenian egaraz eta
beste batzuetan oiñez;
giza semerik urratu ezkero
igesten deutse-kras-egiñez,
bijar alkarraz egongo gaituk
esaten deutse latiñez.

Egazti danen bakalduna da
arrano begi argije,
beste egazti guzti guztiak
dautsie itzal aundije;
lur orijuan indar bagarik
igaroten dau odeije,
sorgiñ-orratzan premiñerik be ez
buruz ei daki guztije.

Euskalunok be igaro dogu
negu luze ta gogorra,
baña oraintxe zuzendu biou
lagi gaiztuen okerra;
elduko yaku luze bagarik
barri on eta pozkorra,
berezko zuzentasuna, da-ta
azke dala euzkotarra.

Orrexe gaitik gabiz lanian
gogoz da soñez benetan,
guzti guztijok saiatu gaizan
euzko bazter guztijetan;
arrantzale ta lugin tzaliak
da beste lantegijetan,
danok batera ¡eup! egin daigun
odolik bogu zanetan.

GARATE'TAR J. M.

ALBIZ (MENDATA)

JOSUREN BIOTZAREN JAIJA.—Guztizko atsegingorritzua da alaitsua igaro gendun igaziko igandea, izan zalako egun au poza ta atsegiña gure biotzetan. Lelengo goizian tzaupa isilla zazpi ta erdietan, señetara izanik notin asko gure Jauna artutera, amarretan, tzaupa abestua, lagundurik emengo neskatille talda aundijak, soñuaren laguntzagaz. Arratsaldean goizean legez beterik eguan ertxadona au, da bertan azaldurik Josusenganako oneraspena Larrako lekaidetzeko aita Karmeldar batek ondo ederto ta garbiro Josu'ren bizitza ta mirariak, ludi au dala negarrezko erbeste bat, guztia dala nekia da atzekabia, ta poza da atsegiña aurkitu gura dabenk, zuzendu deitiala Jaun onegana, beronek emongo dabela eskariaren zoria da nekiaren ordaiña.

EGURALDIA. — Egun ederrak egiten ditu aspaldi onetan egiñik bero aundijak, lubiñak badabiltz artoak jorratuten, baña diñue legor dagoala euriaren premiña andija egonik, aurten ez egonik kerisarik ez sagarrik; lora ederra eukieben baña aseak erre egin eutsen bape gelditu bage, eurten egingo dau saneurria edo preziua igaliak.

ALBIZ ERROTAKO.

ZEANURI

MEZA BARRIA. — Iragarri zan lez, igande'an emon eban lenengo aldiz Angoitia'tar Koldobika jaupari gazteak itzaldia guzti sakona egin eban erri-onetako txaunburu jaunak kanpoka abeslariak lagundu Aldekoa'tar Jon jauparia txauneskindari dana abestu zan Pontifical lenengo jaupa. Elezkizun onetara Udal gizon guztiak mun-egin eutson jaupari barri-oni. Zorionak; beroni da sendi guztiari.

IRUÑA (PAMPLONA'RA). — Igande goxean goxetik urten da alkate ta ziñegoziak yoango dira Gobernu'oni eskatuten lenago kendu euskuzen eskubideak. Orretara doyaz Euzkadi guztiko Ayuntamientu'ek. (Il lortuko alda ba gura dabena).

Urkiola'ra da Elosu're izentau dabez gotzai jaunak Angoitia Koldobika da Etxezarraga'tar Paskasi jaupariak.

JESUREN BIOTZEN EGUNA.—Jai osoa egin da emen urtero lez. Goxean da arratien Murgoitio Josu Iaunak egin ditu itzaldiak. Ibil-deuna Andra Mari Elexatik Deun Ixidor elexara elez-batzaz guztiakaz euskeraz abestiak abesturik.

NASKALDIJA.—Atutxa'tar Kepa Ea'ko txaunburua erri-onetako seme argia emendik izan da.

Maestre ikasle Urreta'tar Miren Karmele da Lexartza'tar Eukene, etorri dira ikastaro'tik.

Emengo Plaza'ko irakasle Muñoz'tar Edubige obeto doya bere gexoan.

URKIOLA'KO ERRABATIBEA. — Martisenian egin zan da 450 enbat lagun yoan zan emendik mendi zear Deun Andoni Urkiola'ra.

GORBEI'EN.—Udaldi'ko mezea esaten asi dira ango ermita txoan. Da egunotan lagun asko izan da Etzantegian eguraldi ona ikusite.

BILBO ILDA.—Emen ezagun izan dogun da ondiño egun bi aurrerago osasunosoak ementxe ikusi gendun bere seme jauparia gaz Marko Gardoki Erramir (Goyan bego). Bere emazte Agirrelezeaga'tar Jisune erre oneta'ko alabe da bere sendi gustiari laguntzen dautsegu atsekabean.

Aita gure bat arimen alde.

GURUZTEGIEK. — Ementxe be badagoz da laster agirituko doguz aurentzen ezpadira. Guzurre igingarria leku guztietan... erok erre ete ditu lekardetxe edo comentoak...? itandu tentelen artean. Arterri-aldean da Undurragan.

BASERRITAR BAT.

BUSTURI

BATZOKIJA.—Aurrera doiaz erri onetan batzokiya idigiteko lanak. Polendiñ arotzan etxe goian, iru orma lurreratu eta iru gelakin bat egin eta beste gela bat isil edo erreserbau antzera isteko asmu ederra artu zan Datorren Astartean edo martitzenian lanien asteko asmua dago eta domeka'rako bear dan lez ipinteko Gogoratu dan antzera egiten bada, gustiz ederto geratuko dan antza dauko.

Biar izena badago erri onetan, onelako toki eder batena, do bada beti ibiligara, nun geure batzar eta gauzak egin ez dakigula. Aurrera mutillak, laster dok geurie ta.

Eta geure neskatillatzubak Apurtxu bate nutsa baño ez dabille baderi entzako lortuteko eta ara emen lelanguak: Madariaga'tar Miren'ek 2 laurleko; Arrospide'tar Leonarta ta Ristinek 8; Ormaetxe'tar Matilde ta Alisia'k 5; Torezuri'tar Andori'k 1; Ugalde'tar Delfine'k 1; Zearretatar Filo'k 2; Apraiz'tar Arelinek 2; Renteria'tar Margarite'k 1; Ormaetxe'tar Felisa ta Maritxuk 5; Uriarte'tar Santos ta Miren'ek 5; Uzparitxa'tar Sole'k 5; Apraiz'tar Honora'tak 5; Zabala'tar Mari Tere 1.

Eskarik asko neskatiltxubak eta beste egun baten beste Bertari emon deutsenak.

Baña zuek ori egin arren non ipiñi biar da ta orregaitik gertu edo prestau da, arotz, argin extximist-ip intzalle ta orain emeretzigarren ofezina ikasten dabillen Solai'tar Jon eta palue nun edo an ipiñi biar denelez, or dago prest, egiteko Maguregi'tar Matias geure errementari lagune. Antzinako Otzandiyo'ko errementari'. en antzekua da au bere. Ez da egie Mati?

DATOZENAK. — Euren zereñek oso ederto beteta agertu dira eskolatatik:

Gasteiz'tik Gondra'tar Eimili, Arrospide'tar Zenon ta Araluzea'tar Andoni. Iruña'tik Ezkibel'tar Elbire.

Bejondeizuela ta ondo etorrijak.

ATZ-URKULUKO MIRUE.

ZARAUTZ

EUZKEL IZENA. — Sabin, Yagoba. Arruti'tar Domeka (Mendi-Lauta) eta Larrañagatar Joseba'ren seme jagoberriari. Aita-ama besoetakoak, Arruti'tar Yagoba eta Izeta'tar Todore. Zorionak.

UTZ.

GAUTEGIZ-ARTEAGA

ZENTELLEA'RI ERANTZUTEN. — Igaxi dan igandea-n neure aurtzolo'ko sarreran aurkitzen nitzan sasoian ikusi neban Mirentxu, etorrela nigana ezkurtiyan dakarrela Euzkadi izparringiya nik irakurtzueko Zentellea-k bidaldu niko zertzeladak emengo ezpata dantzari txikiyak egin eben ibilkun detzaz Txatxarramendira.

Lenengo yakin biar dabe izparringi onetako irakurliak Zentellas dala, abere margodun aldakuntza asko takua, eta berau, Primo de Rivera'n aldiya'n izan zala emengo Ordako ikurrinduna, eta ikurrin gorri orixe onetsi eben egunian juan zan Ordako bakaldun ikurrin gorri orixe gaz etoizkillugaz gizon gudaroste antzera lagun dabela bigurtu ziran guztiyok jaupa ixilla ertxuten txadona'ra, jaupa bitartian txaun eskijak jo ebezan bakaldun eresiyak; eleizkizuna amaituta, Zentellas ikurrin gorri orixegaz aurrestik eta Ordako bazkidea'k laguntzen emen, jazo zana, lotsagarriya zan; ba goratzen eban igez egindako bakalduna eta Primo de Rivera... baita bere, orain ospatu diran auteskundietan bakaldun alderdiya'ri emon ei dau autarkiya.

Nundik nora, oitu yako Zentellas'eri, ezpata dantzariyak juan ziran egunian Txomin Agarrek, egin ebela aurreskua, eta zokara atara eutsiela emakuma lodi bat? Egun aretan aurreskua egin eban Bidasolo'tar Kepa gizona'k, oraingo auteskundietan autarkiya jaurti ebana abertzale zinegotzia'ri.

Baita bere diño Zentellas'ek, berbillan juan zirala eusko ikurriñak baten batek, ekarrita, Jakin bedi Zentellas eta bere lagunak, arek ikurriñak ekarri zirala Bilbao'ko Euzko gaztedi'tik ezpata dantzariyen antezkariya'ren aginduz ba... a Jaun ona zu ta ni baño abertzale andiyagua da, bestela eliztxateke nekatzen ibilliko bera'ren burua jantzan irakasteko ezpatadantza gure umiai.

Gizona'k beto egin biar dau bere tokiya'n; egin barik euzkiya nora zapiya'k ara.

Gaurko naikua da. Urrengoan jarraituko dot neuze arloa-ri.

BASORDE.

ARRATI'KO DEYAREN IRAKURLEI

"Arrati'ko Deya" illoneri yagokin zenbakia Iruñarako batzar-nagusirako ezin atera geinke, baña geure irakurlek yakin dagien EUZKADI'n bitartez gure eretxia Euzko-Araudiatzaz, geure izparringirako idatzia dan idazkayau emen ezazten dogu.

TXINPARTAK

Igaziko barikuban Josu-Bijotzaren eguna zan. Txadon gustijetan edo geyenatan elizkizun berarizkuak egin ziran. Danak ikusten ziran notiñez beterik, batez bere goxian Jaunartzen ta jaupea entzuten joanta.

Bilbao'ko errijak Josu-Bijotzeganazko maitasuna modu onetara erakutsi eban.

Iru margo dun ed ogeure aberri onetako ikurriñaren margoetako oyalak be ainbat ikusten ziran. Bilbao'ko konsuladukuak be asko ta asko, geyenak, baña oneik be bat edo beste ixan ezik abertzalien etxiak dira. Beraz Bilbao'n abertzale asko dagoz. Erkaldarrak be (España erkaldarrak, ba geu be erkaldarrak gara, baña euzko-erkaldarrak) bat edo beste ikusten ziran baña oneik oso gitxi. Dana dala, Bilbao'n katoliku asko gagozala, ederto agertzen zan.

Euzkotar abertzaliok, geure aberriko ikurriñaren marguetako oyalak egin bear geunkez. Onelako jairen bat dagonian, gustijok eurek ipiñi. Argi erakutsi etxe atako notiñak abertzaliak dirala. Abertzale asko gagoz, ta geure indarra erakutsi bear dogu. Indar aundija daukonari, itzal aundijagua jaboten yako. Erakutsi ba geure indarra, erakusten asteko orduba be bada-ta.

—"Algorri" Galdakao'ko euzkel-idazle ta abertzale zintzuari bere aita il yakola "Jaungoiko-Zale"'n irakurri dot. Aizkide maite ori, benetan tamalkide nayatzu. Irakurlia bere gogo alde otoi dagigun. Goyan bego.

—Euzkadi gustiko notiñak, gaur Lizarra-n (Estella) batuko dira. Euzko gogo gustijak geure eskubidian alde urduri be urduri egongo dira. Gogor egin daigun geuria lortu arte. Gure udalak badakije nondik dabizan, ta gauzak ondo egingo dabez Ainbeste zor dauskunak, zati on bat beintzat ordaindu daiskula. Baña kontuban euki deila, ta au argi itxiten alegindu, ordainduten dauskuna ordaindu arren, geyagon zorrian geratzen dala. Beraz, zor txikerragua ixango da, baña zorrak iraungo dau dana ordaindu arte. Ondo ibilli danok, ta ia Euzkadi maite onek aurrerantzian zorijon obiak ixaten badauz.

Bilbao'ko abertzaliak gaur igandez be ara-orra zabalduko dira. Danok duaz elburu bategaz, euzko azija zabalduteko elburuagaz. Batez bere gaste bulartsubak, zaletasun ta maitasun bixijakaz dabiz. Gora zurok gastiok ba, zeuren eskubetan dago gure aberrijaren zorijona-ta.

TORKATIKO.

Orri onetan euzkel iragarkiak ikusten dabezan irakurleak iragarkia ipiñi dabenaren etxean erosi gurako dau, beragaz ulertuteko euzkeraz itzpartuten dana ba anaietzat eukiko dau

AREATZA (VILLARO)

ALERKATUA.—Aurten atzeratxo dabiltzaz ortuari igal (Finta) ta abar... au dala ta oztxu ikusten da aspalditxuan mezkatu an.

Orain egualdia berotxu da eta udekurrak edo veraneanteok agartzen asi yakuzen ezkero au bere berotuko da; alan Dime'ko ollasko gaztetxuak, Gorbeyeko gaztai onuratsuak, Mañeri'ko kerexa gorri mamitsuak, Arantzazu'ko ortuari ederrak, Iyurre'ko mallugi gozoak, Zeanuri'ko arrautze jayo barritxuak, Gaztelu-Elexabeti'ko piper ta (tomate) mamitsuak eta Lamindauko talo apaztxuak euko dabe esimaziño andiye.

URKIOLARA ERREBATIBEA.—Urtero joaten dau legez illonen ban izan zan Uri onetati Urkiola'ra errebatibea.

Ainbat lagun izan zan bertara batez bere gazeak, oingo zarrentzako urrintxo egiten da. ¡Lengoak joaten ziran baña...!

ELEXKIZUNAK.—Gorpus eta Jesusen biotzen egunak elixkizun ederrakaz iraun dira.

Goxian Jaun artzea amarretan Meza nausia ondo abestuta eta gero ibilkuntza edo prosesiñoa kalerik kale, abes politak abestuta euskera ta erdera. Esala zaletasun apur bat artzen doyazala euskereari eliz gauzetan.

Tira ba berandute guzti be ondo etorria isan bedi.

NON DIRA ERREGE-TARRAK.—Aitatu doguzan eleiz jayok dirala ta leyo eta balkiyak ondo apaindurik izan dira, batzuk Euzko Alderdi Ikurriñan margoakaz ra bez gorri ta bellegiakin, barriz errinerau aldiau geyenak eza orretakoak ziran. ¿Non dira oin bellegiok? auntzek jau ete dabez ba? Lotsa zare zer zarien agartzen? uf... orti...

AUTESKUNDIAK.—Birriteko aldu ziñegotzi edo concejal etako botaziñuak dirala ta buzukaldi gogorrak izan dira.

Ezebezkeri bategaiti galdu gindun abertzaliak burruken. Ez da ikerarik orregaiti, gazteak zintzo dagoz Aberriaren alde burruketak egiteko eta orrek poztuten gaitu.

Ez da urte asko iraungo Igurre, antzazu, Gastelu-Elexabeti eta Zeanuri'ko jauntxuari jazo yakiena jazoteko emengo ari bere.

Erriek askatasunen bille dabiz euren gaztediaren bitartez, eta onek, ziur egon, azkatuko, dabena. Orduan gogoz dei egingo degu: Gora gure Gaztedia eta Gora Euzkadi!

ETORRI DIRANAK. — Emen doguz udako aixe iperrak artzera etorrita Uriarte'tar Kepa bere sendiyagaz, Arroyo jauna ta sendiya eta Etxebarria'tar Endika bere emazte ta alabatxuagaz.

Ondo etorriak danok.

ILLOBIZA.—Barikuan illobizatu zan gure adiskide dan Gerrikagoitia'tar Timota'n emaztia. (G. B.). Badaki adiskide orrek ta bai bere seme alaba Kolestin eta Miren Wekanek zeinbat laguntzen dautzun euren Atsekabetasunetan.

Irakurle otoi bat bere arimearen alde.

AKATZA.

La Compañía de Jesús por la instrucción del País Vasco en los siglos XVII y XVIII

El año 1926 publicó el Padre José Malaxetxebarria, S. J., un grueso volumen de 631 páginas, que lleva por título el de este mismo artículo. Ni su tamaño ni su precio son los de un libro popular, y, sin embargo, su contenido debería ser conocido por todos los amantes del país, por los amigos de la cultura y... por los enemigos de los jesuítas.

Solamente el índice de la mencionada obra es un catálogo que revela en alto grado la enorme labor cultural desarrollada por la Compañía de Jesús durante los siglos XVII y XVIII en Bizkaya, Gipuzkoa, Alaba y Nabarra.

Después de describirnos en los primeros capítulos la llegada al País Vasco de los primeros hijos de San Ignacio y de las diversas tentativas de fundar Casas de la Compañía en Azpeitia, Bergara y Oñate, se nos habla de la fundación del primer colegio jesuítico en esta última villa, colegio que el 1598 fué trasladado a Bergara. Nos da a conocer después las fundaciones de Iruña, Azkoitia, Bilbao, Tudela y Donostia; la segunda fundación de Oñate y las nuevas Casas de Bizkaya, Alaba y la del santuario de Loyola.

Además de la labor cultural realizada por los jesuítas en las poblaciones en que establecieron sus colegios, fué grande su influjo en otros centros docentes del país, como en la fundación efectuada por don Francisco de Rentería el 1729 en Bakio para la enseñanza gratuita de los niños de las feligresías de Basigo y San Pelayo; en la contador Otxoa de Urkizu, en Lekeitio, para costear carrera a los muchachos más *listos y aprovechados del pueblo;* en la de don Miguel de Ibarra, en Motriko, y en otras varias similares en San Juan del Molinar de Gordexola, en San Nicolás de Zaldu y en otros lugares de las Encartaciones.

Hablando de la influencia de la Compañía de Jesús en la cultura de la mujer vasca, nos da cuenta de la primera escuela pública de niñas establecida en Bilbao el 1732, que se debió a los consejos del Padre Pedro Calatayud, S. J., al alcalde y concejales de este Municipio, a quienes recomendó que la única escuela pública entonces existente se dividiera en dos, una para cada sexo, cual correspondía al vecindario e importancia de la villa.

También se debió a los jesuítas la primera escuela para niñas fundada en Tafalla, la fundación del Colegio de Nuestra Señora de la Soledad en Bergara y del Colegio de Religiosas de la Enseñanza en Tudela.

Trabajaron también los jesuítas en favor del *emigrante euskaldun*, fundando instituciones benéficas y culturales en su obsequio: en Madrid, para los hijos de las tres provincias hermanas; en Calatayud, para los gipuzkoanos; en Cádiz, para los bizkainos, y en tierras americanas para todos los vascos.

Terminada la exposición metódica, clara y documentada de cuanto llevamos indicado, la obra del Padre Malaxetxebarria, en la segunda parte, estudia ampliamente el estado escolar de Vasconia a la venida de los jesuítas y el grado de perfección alcanzado por las ciencias y las artes en nuestro país antes del siglo XVII. Prueba que los jesuítas establecieron en todos sus colegios, menos en el de Iruña, escuelas elementales o de primera enseñanza y estudios de latinidad y humanidades en Bilbao, Donostia, Iruña, Orduña, Bergara, Tudela, etc.; habla de los actos públicos o solemnidades literarias con que los alumnos comprobaban su aprovechamiento, al mismo tiempo que estimulaban sus deseos de saber; de los eminentes profesores que ocupaban sus cátedras; de las abundantes publicaciones literarias debidas a los jesuítas de las Casas del país; de los estudios de filosofía implantados en Iruña, Bilbao y Oñate; de los esclarecidos profesores que regentaron sus aulas; de algunas obras que publicaron y de los insignes discípulos que de ellas salieron. Ocúpase después de la actividad de la Compañía de Jesús en el estudio de las matemáticas y ciencias físicas y naturales y del establecimiento de cátedras de estas clases de ciencias en varias publaciones de Euskal-erria; del cultivo de las ciencias sagradas e históricas por los jesuítas del País Vasco, y termina con un juicio sintético sobre la obra cultural realizada por los colegios de la Compañía antes de su expulsión en tiempo de Carlos III.

✤ ✤ ✤

La obra cultural de los jesuítas en el País Vasco después de su restauración está patente y manifiesta, y no hay ni por qué indicarla.

¿Cuál será el motivo del odio satánico que mueve a ciertas gentes a pedir la expulsión de estos beneméritos varones, hijos de la más preclara gloria vascongada, Ignacio de Loyola, e insignes bienhechores del país? Ni ellos mismos lo saben.

¡Lean la obra del Padre Malaxetxebarria y, aun haciendo caso omiso de las demás actividades de la Compañía, digan si hay en el país institución humana que más y mejor haya merecido el amor y la gratitud de todos los euskaldunes!

I. G. ZABALETA.
Presbítero.

BALSAMO HAZUL
desinfecta y cura rápidamente todas las enfermedades de la piel.

CARNICERIAS Y PESCADERIAS
Evitad los malos olores y la descomposición de los alimentos por medio del **OZONO**
Pruebas, gratis. Allende. T. 10917. Begoña.

Talleres de Iamlaco
LAS ARENAS. T. 7.805.
Construcción y reparación de maquinaria. Fresado de engranajes cónicos rectos y elicoidales; construcción de piezas para automóviles. Fundición de metales.

Tintorería "LA FLOR"
DE SABAS URQUIZU
LUTOS, TEÑIDO Y LIMPIEZA de toda clase de prendas.
DESPACHOS: Viuda de Epalza, 12. Teléfono 10.029. Cinturería, 2, Teléfono 16.435. FABRICA: Ribera de Deusto. Teléfono 11.829.